

AUVÄARNE RISTI KAVALER. KOGUDUSE DIAKONÓPETAJAST EINAR HILARIUS KIVISTEST.

Küllli Saard

Einar Hilarius Kiviste (kuni 1922 Steinfeldt) sündis 15. oktoobril 1906. aastal Tallinnas kirikuõpetaja ja vaimuliku luuletaja Georg Steinfeldti ja Helene Elisabethi (sünd Paul) perekonnas neljanda, noorima pojana. Tema vanemad vennad Georg Wilhelm, Herbert Helmuth ja Uno Sigismund Alfons olid sündinud vastavalt Moskvas, Tartus ja Teškovos. Vend Georg Wilhelm õppis samuti usuteadust ja töötas hiljem lühemat aega vaimulikuna.

E. Kiviste ristimine toimus sama kuu 28. päeval Harju-Jaani kirikus, kus tema isa oli kirikuõpetajaks. Ristiisadeks olid isa ametivennad Aleksander Kapp ja Harald Pöld. A. Kapp oli ka hiljem E. Kiviste tähtsate elusündmuste tunnistajaks.

1910. aastal kolis perekond Narva, kuna pereisa asus Harju-Jaani kogudusest Narva Peetri koguduse õpetaja kohale. Kaunis Narva linnas sai Einar oma keskkhariduse: 1915. aastal asus ta õppima algul Narva vene keskkooli ettevalmistusklassi, kooli lõpetas aga juba (ümberrimetatuna) Eesti keskkoolis 1924. aastal. Enne Tartu Ülikooli minekut õppis E. Kiviste ühe aasta kodus kreeka keelt ning astus usuteaduskonda 1925. aasta sügisel. Ülikooliõpingute aeg venis harilikust veidi pikemaks, sest 1927. aastal põdes E. Kiviste rasket kopsupõletikku ja oli sunnitud aastaks õpingutest kõrvale jääma. Ülikooli lõpetamine sai teoks 1932. aastal, mil Tartu Ülikool tähistas oma rajamise 300. aastapäeva. Üliõpilasena oli Einar Kiviste liitunud Eesti Üliõpilaste Seltsiga.

Kirikuõpetaja ametiks ettevalmistav prooviaasta viis ta tagasi kodusesse Narva linna, kus ta sai ajavahemikul 01.08.1932–01.08.1933 vajaliku praktilise koguduse töö kogemuse Narva Aleksandri koguduse õpetaja Jakob Jalajase juures. Pro venia concionandi ja pro ministerio eksamid sooritas ta 25.–26. aprillil 1933.

Einar Kiviste esimeseks tööpõlluks kujunes ka tol ajal Eesti suurima liikmeskonnaga ja seetõttu lisatõujõudu vajav Kaarli kirik. 10. septembril 1933 ordineeriti E. Kiviste Tallinna Kaarli koguduse I pihtkonna õpetaja praost Aleksander Kapi isiklikuks adjunktiks. Ordineerijaks oli samal aastal surma läbi lahkunud piiskop Jakob Kuke asetäitja A. Kapp, teda assisteerisid E. Kiviste isa Narva Peetri koguduse õpetaja Georg Kiviste ja Kaarli koguduse õpetaja Friedrich Stockholm.

Kaarli koguduse juhatuse koosolekul 1934. aasta 11. mail tõstatati küsimus pastordiakonuse ametisse seadmise kohta ning 25. mail 1934 peetud nõukogu koosolekul pärast pikemaid läbirääkimisi otsustati

pastordiakonuseks valida senine abiõpetaja E. Kiviste 22 häälega poolt ja 4 häälega vastu. Kaarli kirikusse jäi ta kuni 1. novembrini 1935. Tema hoole alla usaldati kiriklik noortetöö.

1931. aastal oli alustanud koguduses tööd III pihtkonna Noorte Koondis õpetaja Artur Soomre ja grupi III pihtkonna noorte eestvõttel. Koondis tekkis Kaarli kiriku klubi nime all tegutsenud Kristliku Noormeeste Seltsi järglasena. Koondise eesmärgiks oli “koondada neid Kaarli koguduse noori, kes tunnustavad pühakirja alusel Jeesust Kristust oma Jumalaks ja lunastajaks ja tahavad olla oma usus ja elus Tema jüngrid ning püüda ühiselt levitada Jumalariiki noorte seas, seega pidada õnnistamispäeva töotusi”, ning liikmeteks võisid olla III pihtkonna kuni 35-aastased leeritatud noored. Korraldati noorte jumalateenistusi, piibli- ja palvetunde, perekonnaõhtuid, kirjandus- ja muusikaõhtuid. Töö toimus neljas toimkonnas: usu-, kultuuri-, muusika- ja hoolekandetoimkonnas.

1934. aasta 7. oktoobril moodustati Tallinna Kaarli Noorte Koondus, mille esimeheks valiti E. Kiviste. Esialgu ei õnnestunud kaht noorsootööd ühendada, III pihtkonna noored jätkasid tööd omaette ja üritusi korraldati eraldi. Siiski soikus III pihtkonna Noorte Koondise tegevus 1936. aasta kevadeks ning sulas ühte koondise üldise tööga.

E. Kiviste lühikesse tegevusaega noortekoondises jäi kolme toimkonna – Piibli-, muusika- ja sotsiaal-kultuuri toimkonna loomine. Kaks korda kuus korraldati kõneõhtuid, kord nädalas toimus piiblitund (kus oli võimalus paremini õppida tundma Piiblit ning mõtteid vahetada usuliste ja ilmavaateliste küsimuste üle). Jumalateenistused olid kaks korda kuus, korraldati perekonnaõhtuid, mille tarvis eelnevalt valmistati käsitööõhtutel käsitööesemeid, peeti talikonverents Jõelähtmes, samuti äratusnädalaid ja õhtuid endistele leerilastele. Vabariigi aastapäeval korraldati vaimulik aktus, toimusid ekskursion Soome koos Kaarli kirikukooriga ning suvised väljasõidud-ekskursionid.

Pärast E. Kiviste lahkumist kogudusest seati 1936. aasta veebruarist noortetööle P. V. Koppel, kes sai tööd teha vaid 1939. aasta sügiseni – Noorte Koonduse tegevuse katkestas nõukogude okupatsioon. P. V. Koppeli ajal laiendati tegevusvaldkondi ja moodustati laulukoor ning käsitöö-, raamatukogu-, kirjanduslaua-, liturgia-, majandus- ja korraldustoimkond.

Tallinnas töötamise ajal oli E. Kiviste tegev liiks kiriklikule noorsootööle ka usuõpetajana Kaarli Eragümnaasiumis ja Tallinna Inglise Kolledzis. Kiriklik noorsootöö jäi talle südamelähedaseks ka edaspidi – nii kodumaal, paguluses kui ümberasumise maades.

1. novembrist 1935 kinnitati E. Kiviste Narva Peetri koguduse õpetaja ja oma isa Georg Kiviste isiklikuks adjunktiks. Pärast isa emerituuri jäämist määrati ta alates 1. novembrist 1937 Narva Peetri koguduse asetäitjaks õpetajaks kuni uue õpetaja valimiseni. Kuna õpetaja kohale kandideeris tema üksi, siis vabastati ta koguduse asetäitja õpetajana kogudusele proovijumalateenistuse ja jutluse pidamisest ning 23. maist 1937 kinnitati Narva Peetri koguduse õpetaja kohale; introduksioon toimus 1. augustil 1937.

E. Kiviste vend G. W. Kiviste on oma 21.08.1937 kirjas piiskopile meenutanud seda päeva järgnevalt: “Minu venna introduksioon 1. augustil oli mullegi pidulikuks sündmuseks. Loodan, et Einari kordaminekud, agarus ja õnn on püsivad ja saatus ja aeg soodustavad temal ülesannete täitmist, et ta ametikohuseid täpselt täidab ja Narva-Peetri kogudusega hästi sobib /.../ Siinamaale on Narva Peetri koguduses töö õnnestunud. Minu venna tulekuga on pühapäevakool hoogsamalt töötanud, on hakatud kord nädalas piiblitunde pidama, muusikaandelisena laulukoori juhatades on mu vend “Astra” muusikalist taset tõstnud. Üliõpilasena ta ju aitas isa ametitalitustel, noorte ühingus ja kantseleis. Kahtlemata on tal raskusi ja takistusi olnud, loodetavasti võidab ta nad isa jälgedesse astudes ja on tema edu püsiv.”

Narvas jätkas Einar Kiviste ka usuõpetaja ametit, töötades Narva Ühisgümnaasiumis.

Kodulinna ei saanud ta aga jääda kauaks. 31. jaanuaril 1944 evakueeritakse pommirünnakute eel 85% Narva elanikkonnast. Ülejäänud elanikud evakueeritakse järgnevate rünnakute ajal: 1. märtsil visati linnale 200 pommi, nädal hiljem aga pommitatakse linna juba 11 tundi järjest, kusjuures 200 lennukit heidavad alla ca 3600 pommi. Linn hävis täielikult ning arhitektuuriliselt kaunist ja ajalooliselt väärtuslikust Narva linnast jäid järele ainult varemed. Linna elanikest said kodutud põgenikud. Tundmatule tulevikule vastu minevate narvalaste seas oli ka Einar ja tema abikaasa Ermilde Kiviste, kellega ta oli abiellunud 1. juulil 1939. “Me kohtusime uuesti Tallinnas, millele surmakülavalt langes idavaenlase lõhke- ja süütepomme. Inimsüdamed pendeldasid lootuse ja lootusetuse vahel. Saabus sügis ja Tallinnast sai lahkuvate laevade linn,” on Einar Kiviste hiljem kirjutanud.

Punase vägivalla eest päästis 1944. aasta sügisel põgenemine Saksamaale. Aastatel 1944–47 oli E. Kiviste õpetajaks kaaseestlastele põgenikelaagrites Schwarzenbekis ja Stolzenaus. Pagulaseestlaste pilgud aga olid suunatud USA ja Kanada poole, kuid sinna “avanesid väravad” aeglaselt. 1947. aasta andis eestlastest põgenikele uue võimaluse rajada elu Inglismaal. Ka E. Kiviste siirdus 1947. aastal Inglismaale, töötades aastatel 1948–61 Kesk-Inglismaa EELK koguduse asutaja ja õpetajana. Valimine juba Eesti Vabariigi ajal asutatud Sydney koguduse õpetajaks viib ta aga lõpuks kaugele Austraaliasse. Et 26. märtsiks Austraalias kohal olla, alustas E. Kiviste laevareisi juba 22. veebruaril. Sydney koguduse õpetaja kohale kinnitati ta 1. aprillist 1961.

Sydney õpetajaks jäi Einar Kiviste kuni oma surmani 1986. aastal. 1969. aastast teenis ta lisaks ka Canberra kogudust. Eesti rahvuslike koguduste koondumine praostkonnaks toimus E. Kiviste algatusel ja sai teoks 28. detsembril 1972. Sellest ajast alates kuni 1986. aastani oli ta ka EELK praostiks Austraalias.

Rudolf Kiviranna iseloomustab oma ametivenda tema 75. sünnipäeval ilmunud artiklis ajakirjas Eesti Kirik: “Einar Kiviste kuulub nende Eesti kirikuõpetajate perre, kes ei ole oma töövälja piiranud oma koguduse piiridega, vaid kes oma aega, võimeid ja andeid on rakendanud palju kaugemale. Selliselt on Einar Kiviste andnud väärtusliku panuse oma Eesti Kirikule. Ta on olnud huvitatud eriti sellest, kuidas meie rahvuslik Kirik, kaugel põlisest kodumaast, suudaks paremini täita oma ülesandeid.”

1983. aastal tähistati praost E. Kiviste 50 pastori-ametiaasta juubelit. Piiskop Karl Raudsepp kirjutas selle tähtpäeva puhul ajalehes Meie Kodu: “Vab maailmas on veel üksikuid eesti pastoreid, kes üle 50 aasta on seisnud ametis. Kodumaal ja mitmel pool võõrsil. Ameerika kirikukeeles on selliste nimi auväär-

ne risti veteran. Üks selline on nüüd Austraalia praost ja EELK Sydney koguduse õpetaja.”

E. Kiviste juures väärrib märkimist ka tema kutsumus vaimulikule laulule. Isa eeskujul jätkas ta vaimulike laulutekstide loomist, milles kajastuvad tema elava isiksuse usulised vaated ja suur isamaa armastus. Tema loomingu 90 laulu on koondatud 1976. aastal ilmunud raamatusse “Vaimulikud laulud”. Ta on kaasa töötanud ka Kiriku Lauluraamatu komisjoni liikmena.

Praost Einar Kiviste suri 11. juunil 1986 Sydneys. Teda jäid leinama abikaasa Ermilde, Sydney Jaani ja Canberra kogudus ning Austraalia praostkond. Praost E. Kiviste matusetalitus toimus Sydney Läti koguduse kirikus Homebushis, millele järgnes leinatalitus Rockwoodi krematooriumis. Praosti põrm asetati Rockwoodi kalmistu eestlaste leinamüüri.

Artikkel on ilmunud Kaarli koguduse jaanikuu 2006. a ajakirjas “Sulane” nr 2/44